

Nr 58.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar, m. m., utom såvitt avser förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom.

Genom en den 6 juni 1947 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 323, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar; samt
- 2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom.

Beträffande det under 2) upptagna lagförslaget har utskottet avgivit särskilt utlåtande, nr 55.

Det under 1) upptagna lagförslaget är av följande lydelse.

F ö r s l a g

till

L a g

om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Av svenskt aktiebolag utfärdat brev å aktie, som tillhör tyska staten, juridisk person eller medborgare i samma stat eller annan som är bosatt i den staten och icke är svensk medborgare, må, där antagas kan att aktiebrevet befinner sig utanför Sverige, dödas på ansökning av flyktkapitalbyrån. Aktiebrev må dock ej dödas till förfång för någon, som innehar brevet såsom säkerhet för fordran, med mindre dödande kunnat ske om han varit ägare till aktien.

Samma lag vare beträffande aktiebrev i svenskt aktiebolag, om aktien tillhör juridisk person i annan stat än tyska staten samt tyska staten eller juridisk eller fysisk person, som i första stycket likställts med tyska staten, äger bestämmande inflytande över den juridiska person som aktien tillhör. Vid bedömande av frågan huruvida sådant inflytande föreligger skall hänsyn ej tagas till att detta på grund av utomordentliga av kriget föranledda förhållanden ej längre kan göras gällande.

Med tyska staten avses, i territoriellt hänseende, Tyska riket i dess utsträckning den 1 januari 1938.

2 §.

Under förutsättningar svarande mot dem som i 1 § angivas för dödande av aktiebrev i svenskt aktiebolag må ock obligation, löpande skuldebrev eller annan handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, bliva föremål för dödande, såframt handlingen utfärdats av svensk myndighet, juridisk person här i riket eller av någon som är svensk medborgare eller är bosatt i Sverige. Samma lag vare i fråga om annan förskrivning, om handlingen intecknats i Sverige.

Vad i denna paragraf är stadgat äger ej tillämpning å banksedlar.

3 §.

Ansökan om dödande av handling prövas av restitutionsnämnden.

Beträffande ärenden, med vilka nämnden tager befattning enligt förevarande lag, skall vad i 4 § lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom stadgas äga motsvarande tillämpning.

4 §.

I ärende om dödande av handling skall företes avskrift av handlingen eller lämnas sådan uppgift om dess innehåll, som är nödig för dess säkra igenkännande.

5 §.

Sökanden åligger att, såvilt ske kan, om ansökningen underrätta, i fråga om aktiebrev, bolaget samt i annat fall en var vilken såsom gäldenär, löftesman eller eljest är på grund av handlingen förpliktad. Avser ansökningen handling på grund varav inteckning är meddelad, skall den intecknade egendomens ägare, ändå att han ej är personligen ansvarig för inteckningen, där så kan ske underrättas om ansökningen. Jämväl den som den på handlingen grundade rätten tillkommer, så ock innehavare av handlingen, skall underrättas, om det kan ske utan märklig tidsutdräkt.

6 §.

Nämnden äge, innan beslut i saken meddelas, förelägga sökanden att förebbringa utredning om viss omständighet som finnes kunna på saken inverka.

7 §.

Har sökanden visat sannolika skäl att förutsättningarna för dödande äro för handen, förelägge nämnden sökanden att å viss dag fullfölja ansökningen; och utfärde nämnden offentlig stämning, som genom sökandens försorg införes i allmänna tidningarna. Införandet i allmänna tidningarna skall efter nämndens bestämmande äga rum i det den 1 eller den 15 i viss månad

utkommande numret av tidningarna eller, om nummer då ej utkommer, i numret närmast därefter; och skall vid utsättande av dag för ansökningens fullföljande iakttagas, att minst två månader komma att förflyta mellan dagen för införandet och den dag, som utsättes för ärendets fullföljande.

Stämningen skall innehålla, jämte beskrivning av handlingen, anmaning till den, som har något att erinra mot dödande av densamma, att göra anmälan därom hos nämnden sist å den för ärendets fullföljande utsatta dag.

8 §.

Fullföljes ej ansökningen å utsatt dag, vare den förfallen.

9 §.

Finner nämnden vid prövning av fullföljd ansökning någon omständighet ej hava förekommit, som utvisar eller giver skälig anledning till antagande att förutsättningarna för dödande ej äro för handen, skall handlingen genom beslut av nämnden dödas.

Beträffande in-tecknad handling skall beslutet tillika innehålla erinran, att det ej innebär dödande av in-teckningen.

10 §.

Varder handlingen dödad, har i fråga om aktiebrev bolaget och i annat fall den, som är förpliktad att fullgöra vad i handlingen blivit utfäst eller vars egendom på grund av in-teckning eller eljest häftar för utfästelsen, att på begäran av flykttkapitalbyrån utfärda ny handling, som mot den dödade svarar; och skall den rätt som kunnat grundas på den dödade handlingen åtfölja den nya handlingen.

Ny handling, som utfärdats i stället för dödad in-teckningshandling, gälla ej såsom in-teckningshandling förrän an-teckning skett jämlikt 11 § andra stycket.

11 §.

Är handling, om vars dödande gjorts ansökning, in-tecknad, skall nämnden skyndsamt underrätta vederbörande in-skrivningsdomare om ansökningen, och har denne att därom så snart ske kan å in-skrivningsdag göra an-teckning i fastighets- eller in-teckningsboken. Vad nu sagts om ansökningen skall ock gälla nämndens slutliga beslut i ärendet.

Sedan in-tecknad handling dödat, skall in-skrivningsdomaren, på ansökan, å in-skrivningsdag göra an-teckning i fastighets- eller in-teckningsboken, att ny handling, som utfärdats jämlikt 10 §, medför den in-teckningsrätt som tillkommit den dödade. När ansökan göres, skall den nya handlingen vara åtföljd av avskrifter enligt vad beträffande ansökan om in-teckning är stadgat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1948.

Med avseende å ansökan om dödande som gjorts under lagens giltighetstid skola bestämmelserna i lagen tillämpas även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Beträffande de skäl som anförts tili stöd för detta förslag får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I en inom *flyttkapitalbyrån* upprättad den 13 februari 1947 dagtecknad promemoria har — under uppgift att avvecklingen av tyska ekonomiska intressen i svenska aktiebolag erbjöde särskilda svårigheter då de tyskägda aktierna icke funnes i Sverige — förordats en särskild lagstiftning i syfte att möjliggöra dödande av dylika utanför Sverige befintliga aktier m. m. Sedermera har ordföranden och chefen för flyttkapitalbyrån inkommit med en den 4 mars 1947 dagtecknad promemoria med förslag till lag angående dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar. Enligt detta förslag skola aktier i svenska bolag samt vissa andra värdehandlingar, som tillhöra tyska rättssubjekt, kunna dödas på begäran av byrån, om det kan antagas att handlingen i fråga befinner sig utanför Sverige. Ny handling skall efter dödningen utfärdas i den dödade handlingens ställe, varefter den på handlingen grundade rätten skall anses åtfölja den nya handlingen. Med denna kan därefter förfaras som med annan tysk egendom, som befinner sig inom landet.

Över de i ärendet upprättade promemoriorna jämte lagförslag ha efter remiss *yttranden* avgivits av kommerskollegium, patent- och registreringsverket, restitutionsnämnden, Sveriges industriförbund, svenska bankföreningen och Sveriges advokatsamfund. Kommerskollegium har vid sitt yttrande fogat utlåtanden från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare.

Lagstiftning i anslutning till förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna med undantag av advokatsamfundet, som uttalat sig i avstyrkande riktning. I flera av de tillstyrkande yttrandena har särskilt betonats, att den föreslagna lagstiftningen skulle underlätta avvecklingen av de tyska intressena i Sverige och alltså utgöra en önskvärd komplettering av de gällande kontroll- och administrationslagarna. Vissa betänkligheter ha emellertid även anförts. Bl. a. har framhållits den med lagstiftningen förenade risken, att sådant rättssubjekt som icke avsåges med lagstiftningen och som i god tro innehade eller förvärvade handlingen kunde gå miste om sin rätt. Vidare har påpekats, att lagstiftningen, särskilt med hänsyn till de åtgärder som i utlandet vidtagits för likvidering av den tyska egendomen, kunde leda till internationellt-rättsliga konflikter.

Efter det yttrandena avgivits har från flyttkapitalbyrån till Kungl. Maj:t avgivits en den 16 maj 1947 dagtecknad promemoria, i vilken vissa av de i yttrandena framställda erinringarna upptagits till bemötande.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, har i propositionen anfört bland annat följande.

»Efter det andra världskrigets upphörande har i vårt land genomförts en särskild lagstiftning i syfte att kunna öva tillsyn över viss utländsk egendom här i riket samt, i förekommande fall, sälja densamma. Denna lagstiftning, som innefattas i lagen om kontroll å viss utländsk egendom m. m. samt lagen om administration av vissa bolag m. m., tar i första hand sikte på tysk egendom. Genom den mellan Sverige å ena samt Amerikas förenta stater, Frankrike och Storbritannien å andra sidan i Washington år 1946 träffade överenskommelsen rörande de tyska tillgångarna i Sverige ha vi förbundet oss att fullfölja detta kontroll- och likvidationsförfarande.

Vid den avveckling av de tyska ekonomiska intressena inom landet som i anslutning härtill pågår har ett särskilt problem uppstått sig. Detta gäller, huru man skall förfara när den tyska egendomen består av sådana aktier i svenska bolag eller likartade värdehandlingar, som icke finnas i Sverige. I dessa fall äro nämligen själva värdehandlingarna, vilkas företeende utgör villkor för att de till desamma knutna rättigheterna skola kunna göras gällande, icke åtkomliga för svenska myndigheter. När fråga är om aktier i här befintliga bolag, över vilka finnes ett bestämmande tyskt inflytande och vilka alltså kunna sättas under administration enligt den särskilda lagen därom, kunna visserligen åtgärder riktas direkt mot den bolaget tillhöriga här befintliga realegendomen samt på så sätt det till aktierna knutna tyska intresset avvecklas. För frågan om ett utländskt inflytande är för handen saknar det nämligen betydelse, om de aktier varpå inflytandet grundas äro befintliga i Sverige eller utomlands. Såsom framhållits från flyktkapitalbyråns sida äro emellertid vissa olägenheter förenade med denna avvecklingsform. Frågan berör alltså över huvud utomlands befintliga tyskägda värdepapper av ifrågasvarande slag.

Då man skall taga ställning till problemet torde först böra klarläggas, huru omfattande våra åtaganden beträffande tysk egendom äro enligt Washingtonöverenskommelsen. Denna torde, såsom naturligt är, i första hand taga sikte på egendom som finnes här i landet och alltså är direkt åtkomlig för svenska myndigheters åtgöranden. Vad angår utomlands befintliga aktier i svenska bolag och liknande värdehandlingar, vilka äro bärare av rättigheter, har i vissa remissyttranden hävdats, att dylik egendom skall anses lokaliserad där handlingen varaktigt förvaras. På grund härav har ifrågasatts, att egendomen icke omfattades av överenskommelsen. Även om denna uppfattning beträffande löpande värdehandlingars domiciliering har viss internationell hävd och av oss godtagits i andra sammanhang, torde dock icke härav kunna dragas några slutsatser angående Washingtonöverenskommelsens innebörd på denna punkt. Såsom framhållits i flyktkapitalbyråns promemoria den 16 maj 1947 måste nämligen överenskommelsen anses åsyfta även tysk egendom av ifrågasvarande beskaffenhet. Det enligt överenskommelsen

avgörande torde nämligen vara, att den fysiskt gripbara egendom, vartill de tyska intressena äro knutna, är belägen här i iandet. I viss mån torde det kunna sägas, att vi redan godtagit ett dylikt betraktelsesätt. Jag syftar på, att enligt kontroll- och administrationslagarna åtgärder kunna vidtagas mot här befintlig egendom tillhörig svenska bolag, över vilka finnes ett bestämmande utländskt inflytande, även om detta inflytande grundar sig på ett aktieinnehav utomlands. Tydligt är, att om vi enligt överenskommelsen äro förpliktade att likvidera förevarande egendom, överenskommelsens bestämmelser om skyldighet för de allierade att hålla vederbörande enskilda tyskar skadeslösa samt om utverkande av framtida tysk regerings godkännande äga avseende jämväl å denna egendom.

Enklast skulle tydligen det ifrågavarande spørsmålet lösas genom att de allierade till flytkapitalbyrån överlämnade de handlingar varom här kan vara fråga. Så torde också i viss utsträckning komma att ske. Det måste emellertid beaktas, att åtgärder för likvidation av dylik av tyska intressen berörd egendom från de allierades sida närmast framstår som en svensk angelägenhet. Även ur vår synpunkt synes det önskvärt att denna egendom i största möjliga utsträckning kan avvecklas genom svensk försorg. Härtill kommer, att i många fall värdehandlingarna icke finnas i de allierades händer.

För ett strikt uppfyllande av våra åtaganden enligt överenskommelsen i Washington synes alltså nuvarande lagstiftning om den tyska egendomen icke vara tillfyllest. Såsom redan antytts kan med stöd av denna en likvidation icke äga rum i fråga om utomlands befintliga aktier i svenska bolag, som icke kunna sägas stå under ett bestämmande tyskt inflytande. Motsvarande gäller i fråga om fordringar å svenska rättssubjekt, när fordringarna grunda sig på obligationer och andra löpande fordringsbevis som finnas utomlands. Såsom i ärendet framhållits uppstå även vissa avvecklingssvårigheter, då ett bolag är försatt i administration men aktierna helt eller delvis finnas utomlands. I dessa fall kan nämligen det tyska intresset icke elimineras genom överlåtelse av själva aktierna utan endast genom en försäljning av den bolaget tillhöriga, här befintliga egendomen. De olägenheter som äro förenade härmed måste ofta leda till att resultatet av avvecklingen blir mindre tillfredsställande. I vissa fall skulle vidare följden bli att företaget icke kan bestå självständigt, även om detta ur produktionssynpunkt varit önskvärt. Det är självfallet ett svenskt näringspolitiskt intresse av första ordningen att hindra dylika icke önskvärda verkningar av avvecklingsprocessen.

Av flytkapitalbyrån har framlagts förslag till lagstiftning, som skulle undanröja nu påtalade brister. Förslaget innebär, att utomlands befintliga aktier i svenska bolag och liknande värdehandlingar, som ägas av tyska eller tyskdominerade rättssubjekt, skulle kunna dödas på begäran av flytkapitalbyrån. Därefter skulle i de dödade handlingarnas ställe utfärdas nya handlingar, vilka skulle vara bärare av den rätt som kunnat grundas å de ursprungliga handlingarna. Genom åtgöranden beträffande de nya handlingarna skulle det tyska intresset avvecklas. Däremot skulle dödningsförfarandet icke

innebära något avgörande i fråga om rätten till det värde som kan erhållas vid avvecklingen.

Självfallet är detta förslag icke fritt från invändningar. Advokatsamfundet har sålunda bl. a. påpekat, att man genom den tilltänkta lagstiftningen förfogade över tillgångar, som icke äro underkastade svensk jurisdiktion. Här emot kan — fränsett att åtgärder i förslaget syfte synas erforderliga för uppfyllande av våra förpliktelser enligt Washingtonöverenskommelsen — genmätas, att de realtillgångar som beröras av de till handlingarna knutna rättigheterna finnas här i landet. Med hänsyn till överenskommelsens innebörd torde det ej behöva befaras att någon av de allierade eller annan stat i framtiden skulle mot oss framställa krav som grunda sig på innehav av dylika handlingar.

Mot det föreslagna mortifikationsförfarandet kan man vidare, såsom ock skett i flera av yttrandena, rikta den anmärkningen, att det kan medföra rättsförluster för godtroende innehavare av handlingarna. Det kan här vara fråga om antingen det fall att handlingen vid dödningen innehaves av sådant rättssubjekt i vars hand dödning ej bort ifrågakomma eller ock att handlingen efter dödningen förvärvats i god tro. Intetdera fallet torde, såvitt på förhand kan bedömas, behöva inträffa annat än undantagsvis. Jag förutsätter nämligen, att dödning skall av flyktkapitalbyrån påkallas endast då mera betydande intressen stå på spel samt några rättsförluster icke behöva befaras. I det först angivna fallet har för övrigt innehavaren av den handling som rätteligen icke bort dödas möjlighet att utfå den handling som satts i den dödades ställe eller, om denna redan avyttrats, det belopp som därvid influerats. Har handlingen efter det dödning rätteligen skett i god tro förvärvats av icke-tyskt rättssubjekt, står däremot icke denna möjlighet till buds. Med tanke närmast på fall av sistnämnda slag har i flera av yttrandena ifrågasatts, om icke staten här borde träda emellan och hålla vederbörande skadeslös. Med hänsyn till den nu föreliggande lagstiftningsfrågans brådskande natur och den förmodligen obetydliga risken för komplikationer av här ifrågavarande slag finner jag mig emellertid kunna underlåta att på förhand taga ställning till detta eller andra ersättningsspörsmål, som till äventyrs kunna uppkomma till följd av lagstiftningen. Skulle under tillämpningen visa sig att problemet är av praktisk betydelse, synes ersättningsfrågan senare böra upptagas till övervägande i belysning av vunna erfarenheter.

Såsom av det föregående framgår anser jag att, trots de principella betänkligheter som vidlåda den av flyktkapitalbyrån ifrågasatta lagstiftningen, denna dock bör genomföras.»

Lagrådet har den 5 juni 1947 avgivit utlåtande över ett inom justitiedepartementet upprättat lagförslag i ämnet. De erinringar lagrådet därvid framställt ha beaktats i propositionen.

Utskottet. Utskottet har vid sin granskning av det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar icke funnit anledning till erinran och får alltså hemställa,

att propositionen i denna del måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 28 juni 1947.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Schlyter, Ahlkvist, Ekströmer, Lindblom, Olofsson och Löthner, fru Sjöström-Bengtsson samt herr William Ohlsson;

från andra kammaren: herrar Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud och Lindberg, fru Gustafson, herrar Gustafsson i Lekåsa, Osterman och Sveningsson samt fröken Öberg.
